

KAKOVOST V IZOBRAŽEVANJU

Od tradicionalnih do sodobnih modelov ugotavljanja in razvijanja kakovosti v izobraževanju odraslih

*Andragoški center Republike Slovenije,
Ljubljana, 2003*

V obravnavanem delu, ki ga je pred kratkim izdal Andragoški center Republike Slovenije, v Zbirki študije in raziskave, avtorica obravnava kakovost v izobraževanju, podrobno pa predstavi kurikularno evalvacijo, evalvacijske modele in uporabnost modelov kakovosti v izobraževanju odraslih.

Ravno v izobraževanju odraslih je kakovost še kako pomembna. Danes se organizacije za

izobraževanje odraslih soočajo z vedno večjo konkurenco, saj je ponudba izobraževanja odraslih vse bolj pestra. V tekmi za preživetje je pomembno, da organizacije za izobraževanje odraslih razvijejo jasno vizijo in cilje. Kot ena izmed ključnih konkurenčnih prednosti pa se pojavlja sposobnost izobraževalne organizacije, da zna opredeliti svojo kakovost.

Knjigo na 362 straneh sestavlja poleg uvoda in sklepnih misli ter povzetka šest poglavij.

Avtorica v prvem poglavju predstavi pojem kakovost. Prva zadrega, na katero naletijo vsi, ki se ukvarjajo z ugotavljanjem kakovosti v izobraževanju, je, kako naj jo sploh opredelijo. Zato bralcu avtorica že v prvem poglavju poda različne opredelitve kakovosti, podrobno pa predstavi Harveyevo in Greenovo klasifikacijo kakovosti, ki velja za najbolj celostno, v njej pa avtorja prikažeta različne opredelitve kakovosti. Kakovosti v izobraževanju odraslih pa, kot opozarja Možina, ni enostavno definirati. Običajno kakovost opredeljujemo v povezavi s svojimi vlogami, ki jih opravljamo kot mentorji, tutorji, ali pa analiziramo kakovost v povezavi z udeleženci izobraževalnih programov. Avtorica podrobno obrazloži sedem glavnih dejavnikov, ki pomembno vplivajo na področje vrednotenja in kakovosti izobraževanja odras-

lih, in nekatere značilnosti odraslih. Poznavanje značilnosti odraslih, ki se vključujejo v izobraževanje, je dimenzija, ki jo moramo upoštevati, ko govorimo o razvoju načinov vrednotenja kakovosti v izobraževanju odraslih.

V drugem poglavju, v katerem obravnava kakovost kurikuluma v izobraževanju odraslih, nas Možina popelje skozi različne opredelitve pojma kurikulum. Najprej spoznamo Bobbittov in Chatersov behavioristično oblikovan kurikulum, ki je doživel veliko kritik. Kasneje je njuno definicijo kurikuluma posodobil Tyler, ki se je skušal približati tudi idejam Deweyjeja, avtorja procesnega nastajanja učnih ciljev. Avtorica omenja še Jarvisa, ki je vpeljal pojem program, in Kellyjevo definicijo kurikuluma. Tudi strategij načrtovanja kurikuluma je več, ravno Kelly nas pa seznanja s tremi temeljnimi strategijami načrtovanja: učnosnovno, učnociljno in procesnorazvojno.

Logično se zdi, da nas avtorica v nadaljevanju, v tretjem poglavju, seznanja s kurikularno evalvacijo, ki se pojavlja kot odgovor na potrebe po zagotavljanju kakovosti. Z zgodovinskim razvojem kurikularne evalvacije se je do sedaj ukvarjalo več avtorjev, najbolj celostni pa sta dve klasifikaciji. Madaus, Scriven, Stufflebeam, ki so avtorji prve, so razvoj kurikularne evalvacije razdelili na šest obdobj. Avtorja druge klasifikacije sta Guba in Lincoln, ki sta zgodovinski razvoj prikazala z opredelitvijo štirih generacij evalvacije. Obe avtorica podrobno predstavi.

V nadaljevanju avtorica sistematično, s pomočjo preglednic predstavi značilnosti posameznih vrst evalvacij oziroma študij. Spet najprej omenja Tylerja, ki je opredelil evalvacijo v smislu ugotavljanja, v kolikšni meri smo izpolnili zastavljene cilje. Njegovo opredelitev kurikularne evalvacije štejem za prvo. Jarvis evalvacijo poveže s teorijami zagotavljanja kakovosti, Stufflebeam in

Webster pa sta pristope k evalvaciji razdelila na tri skupine. V klasifikaciji sta uporabila najširšo definicijo evalvacije, po kateri je evalvacija načrtovana in izpeljana zato, da bi pomagala pri določitvi vrednosti izobraževalnega objekta, ki je predmet evalvacije. Nato avtorica predstavi še nekatere druge evalvacije in preide k podrobnim predstavitev evalvacijskih modelov. Najprej se loti Tylerjevega, ki je svoj model osnoval v tridesetih letih. Tyler velja za začetnika kurikularne evalvacije in avtorja prvega evalvacijskega modela, njegov vpliv pa je moč čutiti v Chronbachovem evalvacijskem modelu. Njegova posebnost je poudarjanje evalvacije kot sredstva za izboljševanje kurikuluma, kar naj bi bil temeljni namen evalvacije. Avtorica poglobljeno predstavi Cronbachov model evalvacije in njegove poglede na težave pri oblikovanju testov in pomenu transfera znanj. Nov model evalvacije, ki je nastal v šestdesetih letih v ZDA, imenovan model CIPP, katerega avtor je njegov avtor Stufflebeam, se je zavzel za novo definicijo evalvacije. Menil je namreč, da mora biti definicija taka, da bo omogočala evalvacije, katerih glavni namen bo upravljanje in razvoj novih izobraževalnih programov, svoj model evalvacije je prekušal v izobraževalni praksi. Glavna vrednost Stufflebeamovega pristopa pa je v tem, da v primerjavi s Stakovim in Scrivenovim pristopom ponuja bolj sistemski pogled na izobraževanje.

Naslednji model, ki ga Možina predstavi, je Stakov model responzivne evalvacije. Posebnost njegovega modela je, da se zavzema za kvalitativne metode v evalvacijskih študijah, predlaga uporabo študije primerov in portretov. Jedro njegovega modela pa je problemsko zasnovana samevalvacija. Guba in Lincoln pa predlagata model konstruktivistične evalvacije. Avtorica prikaže osnovne značilnosti konstruktivistične raziskovalne metodologije. Na shematičen način predstavita značilnosti modela. Posamezni koraki v njuni

evalvaciji pa so predstavljeni v shemi.

Še posebej za potrebe neformalnega izobraževanja, za izobraževalne programe, ki so namenjeni samo odraslim, je oblikovan model participativne ali sodelovalne evalvacije. Easton, njen avtor, opozarja na tri dejavnike, ki jim moramo pri načrtovanju in izpeljevanju evalvacije nameniti posebno pozornost. To so učljivost tehničnih aspektov evalvacije, demistifikacija evalvacije in zadnji širši pogled in koreografiranje sodelovanja različnih kategorij udeležencev evalvacije. Model še opozarja, da če želimo v procese evalvacije pritegniti udeležence izobraževanja, moramo procese in postopke evalvacije predstaviti tako, da jih bodo udeleženci razumeli in se jih bodo lahko naučili.

Podpoglavje o evalvacijskih modelih avtorica zaključuje z ugotovitvijo, da so vsi modeli še vedno aktualni, od nas pa je odvisno, ali bomo izbrali ustrezen model za posamezno evalvacijsko študijo.

Predmet četrtega poglavja pa je prikaz razvoja gibanja za kakovost v gospodarstvu in modelov kakovosti ter njihov vpliv na izobraževanje odraslih. Najprej spoznamo zgodovinski pregled gibanja za kakovost. Avtorica podrobno predstavi Demingov krog kakovosti, koncept krožkov kakovosti in koncept Kaizen, s katerim postane kakovost odgovornost vsakega zaposlenega. Podrobno je predstavljen model TQM, ki je dolgotrajen in celosten proces preoblikovanja različnih elementov tradicionalnega vodenja organizacij. TQM se osredotoča na vključevanja čim več zaposlenih v načrtovanje delovanja organizacije.

Istočasno z razvojem gibanja za kakovost so se razvijali modeli kakovosti, med katerimi sta se v Evropi najbolj uveljavila modela Standardi ISO in Evropski model poslovne odličnosti. Slednji predvideva različne načine ugotavljanja kakovosti delovanja organizacije, avtorica podrobneje predstavlja dva,

benchmarking in samoocenjevanje. Model poslovne odličnosti je uporaben tudi v izobraževanju odraslih in ima stične točke z evalvacijskimi modeli. Uporabni v kurikulumu pa so tudi standardi kakovosti. Možina pojasnjuje, da lahko z uporabo temeljne metodologije implementacije sistema vodenja kakovosti v izobraževalno organizacijo opredelimo temeljne kazalnike kakovosti prilaganja kurikulumu odraslim, določimo spremljanje udejanjanja tega kurikulumu in njegove učinke.

Možnosti za zagotavljanje kurikulumu v izobraževalni organizaciji pa ponujajo tudi krožki kakovosti, ki imajo v konceptu celostnega obvladovanja kakovosti posebno vlogo.

Zelo zanimiv je tudi standard Vlagatelji v ljudi, ki je zanimiv, ko razmišljamo o tem, kako naj bo usposobljeno andragoško osebje.

Praktike, ki se ukvarjajo z razvijanjem kakovosti v izobraževanju, pa seveda zanima, kako k temu vprašanju pristopajo drugi. V petem poglavju nas avtorica seznanja s tem, kako razvijajo kakovost v nekaterih evropskih državah. Najprej poda zgodovinski pregled evalvacije, nato značilnosti evalvacije na nacionalnem nivoju, posebno pozornost pa namenja evalvaciji na ravni izobraževalne organizacije. Izvemo, da so na Nizozemskem razvili model za presojo kakovosti izobraževalne organizacije v poklicnem izobraževanju in izobraževanju odraslih, njegovo izhodišče pa je, da je izobraževalna organizacija avtonomna, s tem pa odgovorna za kakovost izobraževanja, ki ga izpelje. Na Danskem je center za raziskave in razvoj izobraževanja odraslih razvil model za razvoj kakovosti v izobraževalni organizaciji za odrasle, ki je v knjigi podrobno predstavljen. Avtorica predstavi na podoben način tudi značilnosti evalvacije izobraževanja odraslih na Škotskem, v Španiji in na Tenerifih.

Nato se loti še primerjalne analize pristopov k

zagotavljanju kakovosti v izobraževanju v nekaterih evropskih državah, ki je pokazala določene skupne značilnosti. Povsod si prizadevajo razvijati nove mehanizme za zagotavljanje kakovosti, pri tem pa se krepi avtonomija regionalnih in lokalnih skupnosti in izobraževalnih organizacij. Zagotavljanje kakovosti pa ni le stvar državne oblasti, ampak se del odgovornosti prenaša na lokalno in regionalno raven. Težje pa je primerjati področja zagotavljanja kakovosti, ker jih v različnih državah različno opredeljujejo in navajajo.

V zadnjem poglavju avtorica napravi sintezni pregled modelov kakovosti in uporabnost v izobraževanju odraslih. Najstarejši koncepti kakovosti so sistemi kontrole kakovosti, njihova nadgradnja so sistemi zagotavljanja kakovosti. Tretje vrste pristopi so vodenje ali upravljanje celostne kakovosti. TQM modele kakovosti se da aplicirati na kurikulum v izobraževanju odraslih.

Študijo avtorica sklene s sklepnimi mislimi in s prilogami, v katerih natančno predstavi posamezne modele kakovosti.

Obravnavana študija bo nepogrešljiva vsem, ki se profesionalno ukvarjajo z zagotavljanjem kakovosti v izobraževanju, teoretikom in praktikom. V veliko pomoč bo zlasti pedagogom in andragogom ter vsem ostalim strokovnim profilom, ki se ukvarjajo s področjem upravljanja človeških virov. V veliko pomoč bo tudi vsem odraslim, ki so vključeni v izobraževanje, saj bodo lažje ocenili kakovost svojega izobraževanja.

Tanja Možina